

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα των διευθυντών σύνταξης	4
Λητώ Φλωράκη: Διδασκαλία και μάθηση του ελληνικού παραδοσιακού βιολιού: από τη ρευστή βιωματική γνώση της προφορικότητας στην τυπική μουσική εκπαίδευση. Προσωπογραφίες τεσσάρων δασκάλων	7
Μαρία Χαλκιαδάκη, Μίτσου Ακογιούνουλου: Μία πιλοτική εφαρμογή του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση στο μάθημα της Μουσικής στο δημοτικό	31
Λήδα Στάμου, Ξανθίπη Αναστασιάδου, Σταύρος Τάχος: Διερεύνηση των επιδράσεων της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου στην τάξη της μουσικής	51
Σάββας Μπαλτήρας, Μαίη Κοκκίδου: Τα μουσικά σύνολα στη σχολική ζωή του Δημοτικού Σχολείου σύμφωνα με τις αντιλήψεις μαθητών και στελεχών της εκπαίδευσης	78
Θεοχάρης Ράπτης: Μουσική αγωγή και δάσος: Από την αισθητική στην αισθητηριακή αγωγή και από την τεχνική στην τέχνη	95
Δήμητρα Κωτσοπούλου, Ζωή Διονυσίου: Η άτυπη μάθηση της μουσικής σε τρεις μαχαλάδες των Ρομά: Λάρισα, Φάρσαλα, Νέα Ηράκλεια Σερρών	107

CONTENTS

Editorial	4
Lito Floraki: Teaching and learning the Greek traditional violin: from the fluid experiential knowledge of orality to formal music education. A multiple case study	7
Maria Chalkiadaki, Mitsi Akoyunoglou: A pilot implementation of Universal Design for Learning in Elementary Music Class	31
Lelouda Stamou, Xanthippi Anastasiadou, Stavros Tachos: Investigating the effects of peer teaching in the music class	51
Theocharis Raptis: Music education and the forest: From aesthetic education to an education of the senses and from technical skills to art	78
Savvas Baltiras, May Kokkidou: The musical ensembles in the school life of Primary School according to the perceptions of students and school leaders	95
Dimitra Kotsopoulou, Zoe Dionysiou: Informal music learning in three Roma “mahalades”: Larisa, Farsala, Nea Heraclia Serron	107

Σημείωμα των διευθυντών σύνταξης

Αγαπητοί φίλοι των Μουσικοπαιδαγωγικών, σας καλωσορίζουμε στο 17^ο τεύχος του περιοδικού μας, στο οποίο έχουμε τη χαρά να φιλοξενούμε έξι άρθρα που αφορούν πολλές και διαφορετικές πτυχές της μουσικής εκπαίδευσης. Αναφέρονται σε τυπικά και άτυπα πλαίσια, σε ατομική μουσική διδασκαλία και διδασκαλία μουσικών συνόλων, σε ζητήματα που συνδέουν το παρελθόν με το παρόν, σε καινοτόμα παιδαγωγικά πλαίσια και μεθόδους διδασκαλίας που συνεισφέρουν σε μία σύγχρονη προσέγγιση της μουσικής εκπαίδευσης με σεβασμό στην κοινωνική πραγματικότητα και στις ανάγκες όλων των μαθητών. Μέλημα και επιθυμία μας είναι να συμβάλλουμε στη δημιουργία ενός χώρου έρευνας, διαλόγου και προβληματισμού πάνω σε ζητήματα και προοπτικές της μουσικής αγωγής στη χώρα μας.

Η Λητώ Φλωράκη στο άρθρο της με τίτλο «Διδασκαλία και μάθηση του ελληνικού παραδοσιακού βιολιού: από τη ρευστή βιωματική γνώση της προφορικότητας στην τυπική μουσική εκπαίδευση. Προσωπογραφίες τεσσάρων δασκάλων» επικεντρώνεται στη διδασκαλία του παραδοσιακού βιολιού, θέτοντας ως θεωρητικό πλαίσιο το χώρο που διαμορφώνεται ανάμεσα στην προφορικότητα που χαρακτηρίζει τη λεγόμενη παραδοσιακή μουσική και την εγγραμματοσύνη που χαρακτηρίζει την τυπική μουσική εκπαίδευση στο θεσμοθετημένο πλαίσιο του σχολείου. Η συγγραφέας βασίζεται στην πολύτιμη γνώση και εμπειρία τεσσάρων αναγνωρισμένων μουσικών του χώρου, οι οποίοι παράλληλα έχουν και πολυετή διδακτική εμπειρία. Έχει ενδιαφέρον ότι μέσα από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτουν κάποιοι βασικοί κοινοί τόποι που χαρακτηρίζουν τη διδακτική δράση των τεσσάρων μουσικών. Παράλληλα όμως παρατηρούνται και διαφορές που οφείλονται τόσο στην ιδιοπροσωπία του κάθε δασκάλου με την ιδιαίτερη μουσική βιογραφία του, που μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και τον τρόπο που ο ίδιος έμαθε μουσική, όσο και στις ιδιαιτερότητες του κάθε μαθητή, που επιβάλλουν διαρκή αναζήτηση και ευελιξία.

Στο δεύτερο άρθρο με τίτλο «Μία πιλοτική εφαρμογή του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση στο μάθημα της Μουσικής στο δημοτικό σχολείο» η Μαρία Χαλκιαδάκη και η Μίτση Ακογιούνουλου περιγράφουν και αξιολογούν μια πιλοτική εφαρμογή του καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση στο μάθημα της μουσικής. Το άρθρο αποτελεί συνέχεια προηγούμενου άρθρου των συγγραφέων που συμπεριλήφθηκε στο 16ο τεύχος των Μουσικοπαιδαγωγικών με τίτλο: «Γνωριμία με τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού στο μάθημα της μουσικής: ένας σχεδιασμός για όλους». Οι συγγραφείς εδώ παρουσιάζουν εν συντομία τις αρχές και τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση με στόχο την ισότιμη πρόσβαση στη μάθηση για όλους τους μαθητές χωρίς αποκλεισμούς και επικεντρώνονται στην πιλοτική εφαρμογή που πραγματοποίησαν σε Ε΄ τάξη Δημοτικού Σχολείου. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και θετικά οφέλη που προέκυψαν σε σχέση με τις πολλαπλές επιλογές και τρόπους εμπλοκής των μαθητών, την ενεργοποίηση και διατήρηση του ενδιαφέροντος των μαθητών, τη συμμετοχή τους σε σχέση με τα κίνητρα, το βαθμό της εμπλοκής τους στη μαθησιακή διαδικασία, την εξοικείωσή τους με αυτό το παιδαγωγικό πλαίσιο, την αλλαγή στο κλίμα της τάξης, και τη συναισθηματική διάσταση της μαθησιακής διαδικασίας.

Στο άρθρο με τίτλο «Διερεύνηση των επιδράσεων της αλληλοδιδακτικής μεθόδου στην τάξη της μουσικής» η Λήδα Στάμου, η Ξανθίπη Αναστασιάδου και ο Σταύρος

Τάχος διερευνούν την αλληλοδιδασκτική μέθοδο στο μάθημα της μουσικής και πώς αυτή επηρεάζει τη στάση των μαθητών προς το μάθημα της μουσικής, προς το σχολείο, και προς την ίδια τη μέθοδο. Για τη διερεύνηση του θέματος πραγματοποιήθηκε ερευνητική παρέμβαση διάρκειας τεσσάρων μαθημάτων κατά την οποία οι μαθητές διδάχθηκαν με την αλληλοδιδασκτική μέθοδο. Συγκεντρώθηκαν ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα μέσα από τα οποία αναδείχθηκαν σημαντικά ζητήματα, όπως: α) η δυσκολία των μαθητών που δίδαξαν να διαχειριστούν το θέμα της αξιολόγησης των συμμαθητών τους, β) η θετική εμπειρία που αποκόμισαν οι μαθητές και η βελτίωση των σχέσεών τους, γ) η επιθυμία των μαθητών να συνεχιστεί η αλληλοδιδασκτική σε συνδυασμό με την παραδοσιακή διδασκαλία, και (δ) το αίσθημα ευθύνης και συλλογικότητας που αναπτύχθηκε μέσα στην τάξη της μουσικής.

Ο Σάββας Μαλτήρας και η Μαίη Κοκκίδου στο άρθρο τους «Τα μουσικά σύνολα στη σχολική ζωή του Δημοτικού Σχολείου σύμφωνα με τις αντιλήψεις μαθητών και στελεχών της εκπαίδευσης» εξετάζουν τη δημιουργία και τη λειτουργία μουσικών συνόλων σε δημόσια γενικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και την απήχηση που έχει η συμμετοχή σε μουσικά σύνολα για τους ίδιους τους μαθητές. Τα δεδομένα αντλήθηκαν μέσα από ερωτηματολόγια τα οποία κλήθηκαν να συμπληρώσουν οι μαθητές τεσσάρων δημοτικών σχολείων που συμμετείχαν σε μουσικά σύνολα του σχολείου, μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις με τους μαθητές, και τέλος μέσα από ατομικές δομημένες συνεντεύξεις με στελέχη διοίκησης των σχολικών αυτών μονάδων. Παρά τα προβλήματα λόγω υλικότεχνικών ελλείψεων ή περιορισμένου χρόνου, οι μαθητές αλλά και τα στελέχη εκπαίδευσης αξιολόγησαν ιδιαίτερα θετικά την όλη διαδικασία, δίνοντας έμφαση στις δυνατότητες συνεργασίας και επικοινωνίας που δημιουργούνται, τόσο μέσα στο σχολείο, όσο και μεταξύ σχολείου και ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου.

Ο Θεοχάρης Ράπτης στο άρθρο του «Μουσική αγωγή και δάσος: Από την αισθητική στην αισθητηριακή αγωγή και από την τεχνική στην τέχνη» προσεγγίζει μια πρωτότυπη θεματική ενότητα που αφορά τη σχέση της μουσικής αγωγής με το δάσος. Η προσέγγιση έχει ιστορική και συστηματική διάσταση. Από τη μια εξετάζεται ιστορικά η μουσική αγωγή στο δάσος, αλλά και η μουσική αγωγή με θέμα το δάσος και δίνεται έμφαση στη συμβολική φόρτιση του δάσους, ιδιαίτερα στη Γερμανία κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, καθώς οι καταβολές του ρομαντισμού οδήγησαν και σε άμεσο συσχετισμό με τις πολιτικές εξελίξεις αυτής της περιόδου. Στη συνέχεια το άρθρο επικεντρώνεται στη λειτουργία των δασικών νηπιαγωγείων στον Ευρωπαϊκό χώρο και πιο συγκεκριμένα στο ρόλο της μουσικής αγωγής σε αυτά. Μάλιστα τα αποτελέσματα μιας μεγάλης έρευνας για το δασικό νηπιαγωγείο αναδεικνύουν εμμέσως τον συσχετισμό μεταξύ μουσικής αγωγής και ενίσχυσης της φαντασίας και της δημιουργικότητας των παιδιών, υπενθυμίζοντας έτσι ότι η μουσική είναι τέχνη και όχι απλώς τεχνική.

Στο τελευταίο άρθρο του τεύχους με τίτλο: «Η άτυπη μάθηση της μουσικής σε τρεις μαχαλάδες των Ρομά: Λάρισα, Φάρσαλα, Νέα Ηράκλεια Σερρών» η Δήμητρα Κωτσοπούλου και η Ζωή Διονυσίου μέσα από μία εθνογραφική έρευνα σκιαγραφούν την άτυπη μάθηση που λαμβάνει χώρα στους μαχαλάδες των Ρομά, και στο πώς οι μικροί Ρομά μιλούν στη μουσική. Το άρθρο στηρίζεται σε εθνογραφική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε τρεις κοινότητες: στη Λάρισα (Νέα Σμύρνη), στα Φάρσαλα, και στη Νέα Ηράκλεια Σερρών. Μέσα από ποιοτική ανάλυση των δεδομένων που

προέκυψαν, αναλύονται θέματα όπως τα χαρακτηριστικά της άτυπης μουσικής μάθησης για τους μικρούς Ρομά, πώς το φύλο καθορίζει τη ενασχόληση των παιδιών με μουσικά όργανα, η ευελιξία των Ρομά μουσικών και η ευκολία τους στην εναλλαγή οργάνων, οι προοπτικές διατήρησης των οικογενειακών μουσικών παραδόσεων στο μέλλον. Η έρευνα καταδεικνύει την άρρηκτη σχέση των Ρομά με τη μουσική ως οικογενειακή υπόθεση, αλλά κυρίως ως κοινοτική πρακτική που πιστοποιεί και επιβεβαιώνει τους ισχυρούς δεσμούς κοινωνικής συμβίωσης στο πλαίσιο του μαχαλά.

Κλείνοντας επιθυμούμε να ευχαριστήσουμε από καρδιάς τον κ. Κώστα Τσούγκρα, Αναπληρωτή Καθηγητή Συστηματικής Μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που αποχώρησε από την ομάδα σύνταξης των Μουσικοπαιδαγωγικών. Ο Κώστας Τσούγκρας υπήρξε για δέκα χρόνια επιμελητής των Μουσικοπαιδαγωγικών (2004-2013), και για δεκαέξι χρόνια υπεύθυνος επεξεργασίας και σελιδοποίησης κάθε τεύχους (2004-2018). Θα παραμείνει στην Επιστημονική Επιτροπή του περιοδικού, καθώς και ενεργό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε. Τον ρόλο του αναλαμβάνει η κα Μίτση Ακογιούνου, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια και Διδάσκουσα στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου στον τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Μουσικής. Την ευχαριστούμε θερμά για την προσφορά της, και της ευχόμαστε καλή συνεργασία.

Ευχόμαστε καλή ανάγνωση και εξέλιξη στις μουσικοπαιδαγωγικές ιδέες και πρακτικές μας.

Οι διευθυντές σύνταξης των Μουσικοπαιδαγωγικών,
Ζωή Διονυσίου & Θεοχάρης Ράπτης

Νοέμβριος 2019